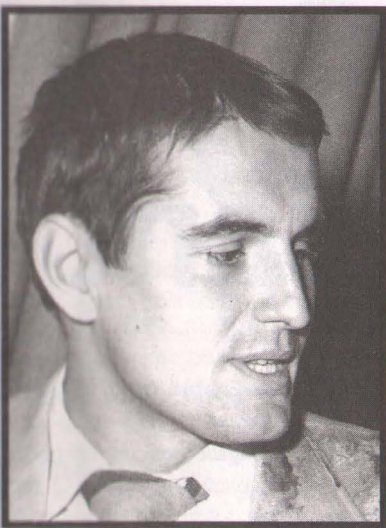

Ne e dor de tine, Mache

Ca și cum ar fi plecat undeva, cel căruiia îi spuneam *dumneavoastră, tu, prietene, iubituțe, Mache* ne-a lăsat cu iluzia că, fiindu-i în preajmă, am reușit măcar o dată să fim la fel de sinceri, de talentați, de frumoși la suflet ca el.

Mache zâmbea când greșeam, spunea "nu-i nimic" atunci când erai neputincios și te mângâia pe creștet când erai renegat. Pentru noi, cei care i-am fost studenți, Mache e un simbol. Privindu-l, ascultându-l,

înțelegeai că teatrul este o bucurie, un privilegiu.

De câte ori ne vom gândi la Mache, vom rosti cuvântul *senin*, ca esență a personalității sale. Cuvântul *senin* înseamnă cu mult mai mult decât uriaș, extraordinar, uimitor. Înseamnă geniul de a spune totul simplu, de a face în așa fel ca totul să pară ușor.

Ne e dor de dumneavoastră, de tine, prietene, domnule profesor Dinu Manolache...

Dan Tudor

Nea Tonel

Un trabuc și un nor de fum ce întuneca oglinda machiajului, atât și când norul se subția, apărea în luciul oglinzii figura blândă, de bunic, a lui nea Tonel. Așa l-am cunoscut pe scândurile scenei din Sărindar pe N. Neamțu Ottonel.

La un păhărel, unde-i plăcea să zăbovească uneori cu noi, cei tineri, am aflat în primul rând că era pensionar de prin 1943. Curios! Avea o tinerețe a minții ce ne uimea, îndreptând nu de puține ori, în repetiții, toate scăpările jucăușe din sacul tinereții noastre.

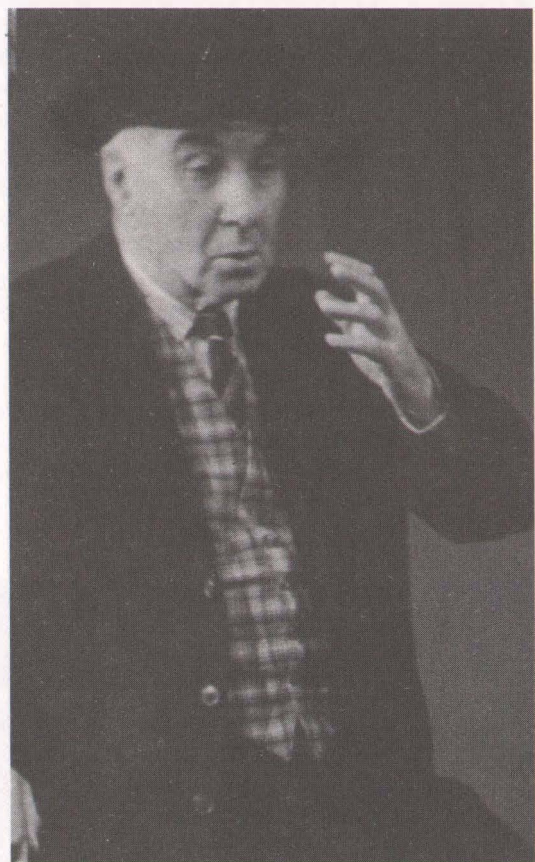
Se născuse în 1884. Ne povestea despre începuturile meseriei lui, despre Agop, al cărui angajat a fost în grădina Cișmigiuului, despre Zaharia Buruienescu, în trupa cărui a jucat la Ploiești, în 1901, și despre alți înaintași întru breaslă, despre care astăzi doar istoria meseriei de mai pomenește.

Era de felul lui zgârcit în totul: la bani, ca și la vorbă, nefăcând caz de trecutul lui artistic și refuzând să-și aștearmă pe hârtie, în cuvinte, truda. Doar din cioburi de

discuție, la un păhărel, când nea Tonel devenea mai vorbăreț, am aflat că jucase câteva sute de roluri, că a tradus și a făcut localizări și că – în sfârșit – în tinerețe a zămislit chiar câteva lucrări dramatice.

În toată țara, colindată de el prin tumele, avea câte-o amintire. M-a plimbat pe străzile Craiovei, unde se angajase la Teatrul Național, în 1911, sau, pășind împreună prin cartierele Clujului, cu nostalgie, mi-a vorbit despre temelia solidă pusă împreună cu Zaharia Bârsan primelor stagioni ale Teatrului Național de aici. De acest lăcaș de cultură și-a legat cea mai fructuoasă parte a vieții artistice. A jucat și a pus în scenă, din repertoriul românesc, pe Delavrancea, Davila, Iorga, Eftimiu, alături de repertoriul universal, din care nu au lipsit Shakespeare, Molière sau Pirandello.

După 1944, apare pe scenele bucureștene particulare, trece, o scurtă perioadă, la Teatrul de Stat din Brăila, ca să-l întâlnească apoi ca proaspăt angajat al scenei din Sărindar. Aducea în colectivul nostru experiența lui de o jumătate de

veac și ne-a demonstrat-o în anii care au urmat, prin creațiile din **Hagi Tudose**, **Amintirea a două dimineți de luni** și atâtea altele, ca să-și încheie cariera cu un rol de adevărat bijutier în piesa lui Paul Everac, **Ape și oglinzi**.

Era, cum spuneam, zgârcit. Cu o memorie extraordinară, ținea minte exact pe cine și cu cât a împrumutat. Nepotolindu-și dorința de a mai înmulți paharul, doritorul ridica două degete.

– Banca Albina, bâz!

Nea Tonel scotea tacticos portofelul și, întinzându-i solicitatorului banii, nu uita să-l avertizeze:

– Pe 16, la chenzină, jarcalete!

Un fenomen! Au existat în meserie actori, care au fost prezenți pe scenă un număr impresionant de ani, cum ar fi Matei Millo, care a colindat țara 48 de ani, sau, mai recent, Lucia Sturdza Bulandra, care a înnobilat scena românească vreo 60 de ani. Lui nea Tonel i-am fost partener pe scenă când se apropia de venerabila vârstă de 90 de ani, agonisind nu mai puțin de 75 petrecuți între decoruri.

Înainte de a-și lua definitiv rămas-bun de la noi, în 1982, l-am văzut pe micul ecran povestind despre începuturile filmului românesc. Era la fel cum îl cunoscusem, vioi, precis în date, cu trabucul în colțul gurii. Cu ochii lui jucăuși, în rama televizorului, parcă ne zâmbea: "Bață-vă norocul să vă bată, jarcaleților!"

Îl mai lipseau doi ani până să devină centenar. **Constantin Dinescu**

Sp profil

'Vocile' unui comediant

Dintre părinții lui **Mircea Balaban** – inginerul Emil Balaban, director general al Poștelor și director al Școlii Politehnice, și Virginia, născută Mănculescu –, mama este aceea care manifestase înclinații artistice, fiind absolventă a Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică din București. Oraș în care, la 13 decembrie 1905, s-a născut viitorul actor. După clasele primare, făcute acasă (cu examene la școala "Clementa"), el urmează clasa întâi de liceu la Iași, familia alegând, din cauza războiului, soluția plecării în refugiu. La revenirea în Capitală, junele este înmatriculat la Liceul "Gh. Lazăr". Începuse să-i placă teatrul, mai ales că se și vede încurajat de maeștri ca Ionel Țăranu sau Ion Manolescu. Încă elev, se înscrie la Conservator, la clasa Mariei Filotti. O dată cu încheierea primului an își ia și bacalaureatul, iar la sfârșitul celui de-al doilea obține un angajament la Teatrul Mic.

În 1927, punând punct uceniciei bucureștene, pleacă la Paris, unde va rămâne opt ani, răstimp în care își ia, în 1934, licența în litere și filosofie la Sorbona. Viața lui de slujitor al scenei pare să înceapă sub bune auspicii. Va fi primit să studieze, fiind curând și angajat la Théâtre de l'Atelier al lui Charles Dullin, apoi la Théâtre Porte de Saint-Martin; a mai jucat mici roluri, sub direcția lui Louis Jouvet, și la Théâtre Maturins, în trupa lui Georges Pitoëff. Dar, întors în țară, pe Mircea Balaban nu-l așteaptă, din păcate, o carieră briantă. În ansamblurile prestigioase de atunci el a contat ca un interpret, mai curând, de a doua linie, îndeosebi în comedii, la Teatrul Național din București (de unde îl îndepărtează Paul Prodan și unde îl readuce Victor

Eftimiu), Teatrul Nostru, Teatrul Municipal, Teatrul de Comedie, Teatrul Modern, ca și la Teatrele Naționale din Craiova și Cluj. A figurat, cu prezențe episodice, în distribuția unor filme (printre care, *Moara cu noroc*). Încetează din viață la 1 august 1971, în București.

E, poate, și o nevoie de compensație în răvna lui Mircea Balaban de a scrie versuri – dorința de a-și pune în relief vocea lirică, alta decât aceea de pe scenă, ce nu ajungea să dobândească rezonanța la care, desigur, înamoratul de capricioasa muză nădăjduse. Meloman – compune poemul în proză *Năluca* ascultând un cvartet de Debussy –, el caută să imprime poemelor lui (din "Le Moment", 1938, în franceză, din "Universul literar", 1942, în românește), lucrate într-o tehnică impresionistă, o anume muzicalitate. O calitate, inventivitatea imagistică, elaborația a unui diletant prețios, se transformă în contrariul ei, câtă vreme versul plerotic e pândit de facilitate.

În "Revue roumaine" (1964–1971), omul de condei, căruia un anume rafinament de artist trecut prin cultură nu-i lipsește, a publicat tălmăciri în franceză ale unor creații – în versuri sau în proză – aparținând lui Al. Macedonski, Ion Pillat, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Mihai Codreanu, G. Călinescu, Eugen Jebeleanu, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu ș.a. În 1970–1971, înregistrează o versiune proprie, în limba franceză, a 25 de poeme ("Poésie roumaine du XX-ème siècle" – Tudor Arghezi, G. Topîrceanu, V. Voiculescu, Ion Pillat, Adrian Maniu) pe un disc, apărut în 1974. Așa cum în 1947, pentru turneul Teatrului Alhambra în Liban și Egipt, tradusese libretul operetei *Țara surăsului*

de Franz Lehár, în 1965, cu prilejul deplasării Teatrului de Comedie în Franța, Mircea Balaban face același lucru cu piesele *Umbra de Evgheni Șvarț* și *Mușchetarii Măgăriei sale* de Ion Lucian. Dramatizarea după Jules Verne, *O iarnă printre ghetari*, a fost transmisă la Radio București.

În manuscris, în afara unor tălmăciri de versuri, din românește în franceză (de la V. Alecsandri la Tiberiu Utan) sau din franceză în românește (de la Paul Verlaine la Paul Fort), i-au rămas mai multe texte dramatice, printre care *Eterna poveste*, prezentată, în 1939, spre lectură Teatrului Național din București, câteva dramatizări după Balzac și Somerset Maugham și două piese scrise în limba franceză; de asemenea, un scenariu cinematografic. Memoriile lui Mircea Balaban, care încă nu s-au editat, poartă titlul *46 de ani de teatru*.

Poeme alcătuite în franceză susțin partea sentimentală a romanului *Al treilea* (1943). Un "debut remarcabil", potrivit aprecierii lui Pompiliu Constantinescu, impresiile lui Perpessicius fiind și ele mai mult decât favorabile. "Aplauzele" acestea l-au emoționat, fără îndoială, pe ambițiosul autor. E curios că ele nu l-au stimulat să continue "aventura" într-un epic. Pe urzeala unei povești de dragoste (Irène și Jacques visează o iubire care să poarte "accentul veșniciei"), Mircea Balaban urmărește să dezvolte tema destinului – etemul "al treilea", care sfârșimă iluziile și proiectele a doi logodnici aflați în pragul vieții. Jacques, student în sculptură și arhitectură la Paris, este victima unei eredități încărcate, care nu va întârzia să răbufnească. Ciclotimic, trecând ușor de la veselie la tristețe, tânărul suferă de